

HELP, IK BEN (G)EEN LEZER! Leesbevordering: ‘Je krijgt wat je geeft’

‘Help, ik ben (g)een lezer!’ Onder deze titel gaf ik onlangs een lezing over jeugd-literatuur voor leerlingen in vier havo. Ik had de docenten van de leerlingen van tevoren gevraagd hun lievelingsboek uit hun schooltijd aan mij bekend te maken. De havisten konden dan als onderdeel van de presentatie de boeken tijdens een interactieve quiz koppelen aan hun coach, oftewel mentor. Het resultaat was op z'n zachtst gezegd opmerkelijk.

Van Pinkeltje tot Snelle Jelle

Een greep uit de titels zoals ik die kreeg aangedragen: *Pinkeltje*, *Snuf de hond*, *Arendsoog*, *De Kameleon*, *Pietje Bell*, *Matilda* van Roald Dahl, *De Scheepsjongens van Bontekoe*, *Snelle Jelle*. Het zijn vooral boeken met een hoog basisschoolgehalte, niet zelden ook behoorlijk gedateerd. Daarbij maakte de leeftijd van de persoon in kwestie weinig uit. Mij werd direct duidelijk: jong en oud zijn, als het gaat om het lezen van boeken, wel erg blijven hangen in hun lagereschooltijd.

Hebben deze docenten dan geen tastbare herinneringen aan het lezen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs? Mooie verhalen voor pubers en voor jonge adolescenten? Nauwelijks. Eén collega wist het treffend te verwoorden: ‘Op de basisschool las ik voor mijn plezier. Op de middelbare school las ik gewoon omdat het moest. In de bovenbouw ging ik lezen voor mijn lijst. Met schrijvers als Remco Campert, Grunberg, Hermans, Mulisch en Reve. Dát was niet altijd een genoegen.’

Bovengenoemde ervaring staat helaas bepaald niet op zichzelf. Alle ideeën over leesbevordering van specialisten als Adain Chambers (*De leesom-*

geving, Vertel eens) en Ruud Kraaijeveld (schoolboekenschrijver en auteur van tal van publicaties op het gebied van de jeugdliteratuur) al in de jaren negentig ten spijt, neemt ook in deze tijd het plezier in lezen af naarmate kinderen ouder worden. Lezen is gewoon niet cool. En dat begint al heel vroeg, al in de middenbouw van het basisonderwijs. Gegevens van de landelijke Monitor de Bibliotheek op School (2013–2014) laten aan duidelijkheid niets te wensen over. In groep vier leest 41% van de kinderen iedere dag thuis voor zijn plezier. In groep acht is dat percentage bijna gehalveerd (23%). Vooral de jongens geven het op: in groep vier leest 34% van de jongens dagelijks, in groep acht is dat nog maar 18% (tegenover 28% van de meisjes). Is dat een probleem? Oordeelt u zelf.

Wetenschappelijk onderzoek

Ik zet enkele uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek op een rij.

- Kinderen die veel lezen scoren hoger op de Cito-toetsen taal, wiskunde en studievoordigheden (Kortlever & Lemmens, 2012).
- Kinderen die veel lezen, zijn beter in begrijpend lezen, spelling, grammatica en schrijven (Mol & Bus, 2011; Krashen, 2004).
- Kinderen die veel lezen, kennen meer woorden. Wie iedere dag een kwartier in een boek leest, kan 1.000 nieuwe woorden per jaar leren (Mol & Bus, 2011; Nagy, Anderson & Herman, 1987). Dat is evenveel als het aantal woorden dat kinderen leren door woordenschat-instructie op school.
- Kinderen van ouders die zelf lezen en die met hun kind praten over boeken

komen verder in het onderwijs (Notten, 2011).

Televisie in je hoofd

Het lijkt mij meer dan duidelijk. Door te lezen word je beter. Lezen is belangrijk. Lezen is vooral waardevol, omdat het bijdraagt aan de taalontwikkeling van kinderen. Wie veel ‘leeskilometers’ maakt, wordt vanzelf handiger in het verwerken van de dikwijls lange teksten in de schoolboeken voor vakken als geschiedenis, aardrijkskunde en biologie/verzorging.

Je pikt ze er in de brugklas onmiddellijk uit, ook in havo en vwo. Kinderen die graag lezen, scoren significant hoger bij het maken van de leesvaardigheidstoetsen, zitten bij het verlaten van het basisonderwijs zonder enig probleem op het vereiste referentieniveau.

Kinderen uitdagen het beste uit zichzelf naar boven te halen. Dat willen we toch allemaal? Maar er is meer. Niemand in ons land weet dat naar mijn smaak beter te verwoorden dan kinderboeken-ambassadeur Jacques Vriens, leesbevorderaar pur sang. In een interview voor het *Noordhollands Dagblad* (2014) zei Vriens onder meer: ‘Lezen is rust, lezen is verbeelding. (...) lezen is gewoon televisie in je hoofd.’ Je leert andere culturen kennen. En dat lijkt in een samenleving die in toenemende mate wordt geregeerd door onverdraagzaamheid en de angst voor het onbekende bepaald geen overbodige luxe. Doordat je leest over andere ideeën en opvattingen leer je de medemens beter begrijpen, zonder dat je het nu heel erg eens hoeft te zijn met elkaar.

Lezen is ook emotie. Doordat je leest over de gevoelens van de verhaalfiguren

over zaken als verliefdheid, verdriet en eenzaamheid herken je daarin je eigen emoties en helpt het om die een plek te geven. Je wordt er een rijker, completer mens van.

Ultieme uitdaging

Voor scholen is het belangrijk dat leesbevordering geen vrijblijvend karakter heeft, maar voortdurend hoog op de beleidsagenda staat en deel uitmaakt van een goed doordacht programma om zo de taalontwikkeling van kinderen te bevorderen.

Daar ligt de ultieme uitdaging voor ons als leerkracht, met name ook voor de docent Nederlands in de onderbouw. Praat daarom over boeken in de klas. Je krijgt wat je geeft. Daarbij helpt het enorm wanneer je de verhalen zelf daadwerkelijk hebt gelezen. De afgelopen decennia is de jeugdliteratuur behoorlijk volwassen geworden in die zin dat de kwaliteit van veel boeken die worden uitgegeven op een bijzonder hoog peil staat. Er verschijnen werkelijk prachtige verhalen waarbij je je ook als ‘groot kind’ geen moment hoeft te vervelen.

Ik merk het zelf. Zodra ik opgetogen vertel over een boek, willen leerlingen het verhaal lezen. Van een medewerkster van de bibliotheek in mijn woonplaats weet ik dat kinderen zich stevast melden zodra meneer Van Veen in de klas enthousiast heeft gesproken over een mooi boek.

En bent u zelf niet zo thuis in het actuele aanbod van jeugdboeken, geen nood. Laat u zich in dat geval leiden door informatieve websites als <www.boekenzoeker.org>, <www.jongejury.nl> of mijn eigen site <www.eenboekjeopen.nl>.

Uitgevers en schrijvers hebben overigens ook het web ontdekt als platform voor publiciteit. Steeds vaker vind je op YouTube boekentrailers, soms verrassend goed gemaakt. Bekijk u in dit verband eens de trailer van *De bijzondere kinderen van mevrouw Peregrine* van Ransom Riggs (Clavis, 2012). Wedden dat uw leerlingen zin krijgen in het boek?

Laat zien en geef richting

Laat de boeken zien en geef ze een plek in uw lokaal, in de aula, bijvoorbeeld in een vitrinekast, of als ‘Boek van de maand’ op het digitale scherm met roostermededelingen. Lees voor. Nodig eens een schrijver uit en haal in dit verband (opnieuw) de banden aan met de plaatselijke bibliotheek.

Stof de leeslijsten af, dat wil zeggen: kijk eens kritisch naar het aanbod van titels. De kans is groot dat een en ander na zo veel jaren van gebruik dringend toe is aan een update.

Geef richting en help de leerling met het zoeken naar een geschikt boek. Houd daarbij rekening met dyslectische kinderen en ook met het verschil tussen jongens en meisjes. Jongens houden van humor, sport, oorlog, griezelen, avontuur en informatieve boeken. De meisjes laten zich makkelijker verleiden door verhalen over vriendschap, problemen, verliefdheid en dieren.

Ga – bijvoorbeeld via de ouderraad – de dialoog aan met ouders, want ook bij ouders en verzorgers neemt de aandacht voor lezen en boeken af naarmate hun kroost ouder wordt. Het gezamenlijk bibliotheekbezoek loopt terug en er wordt thuis nog maar mondjesmaat gesproken over boeken. Stelt u zich eens

voor: in groep 8 praat 45 procent van de ouders nooit met hun kinderen over boeken (landelijke Monitor de Bibliotheek op School 2013–2014).

Bij mij op school hebben de leerlingen verplicht een leesboek in hun tas. Tijdens de ‘verloren’ momenten, zoals tijdens een opvanguur lezen de leerlingen dan in hun boek.

Er valt op het gebied van boekpromotie nog veel te winnen. Maar het is de moeite meer dan waard. Veel hangt af van uw enthousiasme, uw gedrevenheid en professionaliteit. Gelukkig hoeft u niet alles zelf te bedenken. Je moet wel even de weg weten. Met bovengenoemde suggesties en de besprekingen die ik schrijf in onder meer *Levende Talen Magazine* hoop ik u een eindje op weg te helpen.

Rest me nog u succes, maar vooral ook heel veel leesplezier te wensen! ■

Rob van Veen

Wilt u reageren op dit artikel? Heeft u zelf ervaringen of ideeën op het gebied van leesbevordering? Laat het me weten en mail naar <eenboekjeopen@live.nl>. Wellicht dat ik ze dan weer deel via mijn site. Voor lezingen over leesbevordering en jeugdliteratuur ben ik incidenteel beschikbaar.

LITERATUUR

- Kortlever, D., & Lemmens, J. (2012). Relaties tussen leesgedrag en Cito-scores van kinderen. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 40(1), 87–105.
- Krashen, S. (2004). *The power of reading: Insights from the research* (2e ed.). Portsmouth, NH: Heinemann.
- Mol, S., & Bus, A. (2011). Lezen loont een leven lang. *Levende Talen Tijdschrift*, 12(3), 3–15.
- Nagy, W., Anderson, R., & Herman, P. (1987). Learning word meanings from context during normal reading. *American Educational Research Journal*, 24, 237–270.
- Notten, N. (2011). *Parents and the media: Causes and consequences of parental media socialization* (Dissertatie, Radboud Universiteit, Nijmegen).